

DEIXEM-NOS ABRAÇAR PEL CRUCIFICAT

Conferència pronunciada per fra Lluís Solà

Divendres Sant
Poblet, 19 abril 2019

Introducció

«Quan nosaltres, esgarriats, no podíem acostar-nos a vós, ens va estimar fins a l'extrem: en efecte, el vostre Fill, l'únic just, es va entregar a les nostres mans i es va deixar clavar a la creu. Però abans que els seus braços, estesos entre el cel i la terra, fessin el signe de la vostra Aliança eterna, volgué celebrar la Pasqua amb els seus deixebles» (Anàfora de Reconciliació II, 1975).

L'Aliança de Déu amb els homes, de la qual posem com a signe la creu de Jesús, és la seva abraçada salvadora, una invitació a acostar-nos a ell, per a nosaltres, que ja no podíem acostar-nos-hi, i això gràcies al Fill, l'únic Just.

La catequesi d'aquest matí de Divendres Sant, centrada en la Creu de Jesús, parteix de la contemplació d'una imatge. Es tracta de l'anomenat «Amplexus» de sant Bernat, l'abraçada de Jesús crucificat a sant Bernat.

Aquesta icona, que podem contemplar, depèn, al mateix temps, d'una paraula, d'un relat. Ací el teniu:

«*D'un monjo espiritual que va veure la imatge de la creu abraçant el seu sant pare mentre estava pregant. Dom Menard, antic abat de Mores, un monestir a prop de Claravall, home de gran pietat, va explicar als seus amics, com si es tractés d'una altra persona, un fet del tot meravellós que nosaltres creiem que l'ateny a ell personalment. Conec algú, deia, que un dia trobà el sant abat Bernat pregant tot sol a l'església. Estava prostrat davant l'altar. Davant d'ell hi havia una creu amb la imatge del Crucificat, posada sobre el paviment. El benaurat l'adorava i la besava molt devotament. Tot d'una, el Senyor (literalment: *ipsa maiestas*, la mateixa majestat), desclavant els seus braços dels extrems de la creu, abraçava el servent de Déu i l'estrenyia sobre el seu pit. En veure-ho, el monjo, restà tot trasbalsat, ple de sorpresa i d'admiració. Tanmateix, temorós de no desplaure al seu pare benamat, si s'adonava que havia estat descobert i els seus secrets posats en evidència, s'allunyà en silenci, comprenent que tot, en aquest digne abat, la seva pregària i la seva vida, s'apartava dels camins ordinaris» (*Exordium Magnum Cistercii*, II, vij).*

«*De monaco spiritali, qui vidit imaginem crucis sanctum patrem in oratione constitutum amplexantem. Domnus Menardus, quondam abbas de Moris, quod est monasterium vicinum Claraevalli, vir religiosus, mirabilem quandam rem quasi de alio retulit familiaribus suis, quam tamen sibimet evenisse putamus, ita dicens: Notus est mihi monachus quidam, qui beatum Bernardum abbatem aliquando reperit in ecclesia solum orantem. Qui, cum prostratus esset ante altare, apparebat ibi ei quaedam crux cum suo Crucifixo super pavimentum posita coram illo, quam idem vir beatissimus devotissime adorabat, ac deosculabatur. Porro ipsa maiestas separatis brachiis a cornibus crucis, videbatur eundem Dei famulum amplecti atque astringere sibi. Quod dum monachus ille aliquandiu cerneret, prae nimia admiratione stupidus haerebat et quasi extra se erat. Tandem vero metuens, ne patrem sanctum offenderet, si eum veluti secretorum suorum exploratorem ita sibi de proximo imminere conspiceret, silenter abscessit, intelligens nimirum ac sciens de illo homine sancto, quod vere supra hominem esset tota ipsius oratio atque conversatio» (*Exordium Magnum Cistercii*, II, vij).*

Aquest preciós relat està extret d'una obra escrita a finals del segle XII o començaments del XIII, quan l'Orde Cistercenc fundat el 1098 ja s'havia consolidat, per un monjo de Claravall, anomenat Conrad, que més tard va ser abat d'Eberbach, un monestir cistercenc alemany, molt ben conservat, però actualment sense monjos, i que va servir per a rodar algunes escenes de la famosa pel·lícula «El nom de la rosa» de l'any 1986 dirigida per Jean-Jacques Annaud. Hom l'anomena *Gran Exordi* per distingir-lo del *Petit Exordi*, redactat tot just a les primeries pel tercer abat de Cister, sant Esteve Harding († 1134).

L'origen i el context del Gran Exordi és apològic: s'escriu en un moment en què l'Orde Cistercenc, ja consolidat, és fortament qüestionat sobretot des d'àmbits cluniacencs. Cal dir que l'obra és com el colofó d'aquest segle d'or que ha estat per als cistercencs el XII, el segle de sant Bernat. Malgrat, com he dit, el seu to

apologètic i el seu estil prolix, reïx a introduir-nos en la vida dels monestirs cistercencs de les primeries i en l'esperit fervorós i elevat que s'hi vivia. I n'és un bon exemple el relat que hem escoltat, i que podem veure també amb els nostres ulls.

A partir d'una icona, doncs, i del seu relat, abordarem diversos aspectes en aquesta reflexió entorn de la Creu de Jesús, aspectes de caire més espiritual, aspectes litúrgics, i aspectes teològics. Què significa la Creu de Jesús? aspecte teològic. Com ho expressem? aspecte litúrgic. Com ho incorporem a la nostra vida? aspecte espiritual.

1. Sant Bernat i la humanitat de Crist

Com ja sabeu, sant Bernat és un personatge important de la nostra tradició monàstica cistercenca. Alguns creuen que és el nostre fundador, i, de fet, l'Orde l'ha venerat durant molt de temps com a tal, per damunt, fins i tot, del nostre veritable pare, que és sant Benet (481-547).

Bernat va néixer a Fontaine-les-Dijon (Borgonya francesa) el 1090, i va morir a Claravall el 20 d'agost de 1153. D'una família noble de cavallers, va estudiar a l'escola canonical de Saint-Vorles à Châtillon-sur-Seine, i l'any 1112 ingressà al nou monestir de Cîteaux (*Cistercium*, Cister), fundat per sant Robert de Molesmes feia 14 anys, el 1098, i governat ara, des del 1108, per l'abat sant Esteve Harding. L'arribada de Bernat, un home sens dubte excepcional, donarà impuls i volada al projecte cistercenc que tot just acabava de consolidar-se. Tres anys després, el 1115, l'abat Esteve envia Bernat a fundar la nova abadia de Claravall, de la qual esdevindrà abat.

De sant Bernat se'n poden destacar moltes facetes: l'home de Déu, el monjo, el savi, l'home d'afers, que intervé en la política del seu temps i en els afers eclesiàstics, més enllà dels murs del seu monestir. Jo en vull destacar una faceta prou important, la de lector i comentador de la Sagrada Escripura, una de les seves tasques més importants com a monjo i com a abat. En efecte, un dels serveis que l'abat és cridat a fer és el de guiar comunitàriament aquesta *lectura divina*, espiritual, de la Sagrada Escripura, que ha d'ajudar els monjos a fressar el propi camí espiritual de recerca de Crist.

Destaco aquesta faceta de la *lectio divina*, perquè esdevindrà molt important, i marcarà, en aquest tombant decisiu que és el segle XII, un canvi d'inflexió notable en l'espiritualitat cristiana, en la identitat espiritual cristiana, que s'anirà consolidant en els segles posteriors. Vull dir la descoberta de la *humanitat de Crist* com a font d'experiència i de coneixement, com a font d'amor, i com a camí d'accés vers la plenitud del misteri de Déu. El pas, si voleu, amb una imatge més plàstica, del Pantocràtor (el Crist Déu) al Crucificat (el Crist Home). Una humanitat descoberta en la lectura de la Paraula de Déu, inseparable de la litúrgia, certament, en l'època de Bernat, com a sagrament d'una realitat més profunda, el Crist-Déu que, pel misteri de l'encarnació, assumeix la nostra realitat, per transformar-la, per cristificar-la, per deificar-la. Insisteixo, és un

procés, un camí, una experiència, que no es pot desvincular de la lectura viva de la Sagrada Escripura.

Deixem que parli sant Bernat del valor d'aquesta humanitat que Déu assumeix en Jesús com a porta d'accés al seu misteri d'amor:

«Déu envia a la terra com el sac mateix de la seva misericòrdia, un sac, dic jo, que la passió haurà d'esquinçar, per tal de repartir-ne el preu de la nostra salvació que porta amagat. Un sac petit, però ple, ja que en aquest petit infant que ens ha estat donat habita la plenitud de la divinitat. A la plenitud del temps ens ha vingut la plenitud de la divinitat. I ha vingut en la carn perquè la poguessin veure uns ulls de carn, a fi que, contemplant la seva humanitat, reconeguem també la seva bondat. Quan apareix la humanitat de Déu, la seva bondat ja no es pot amagar» (*Sermó per a l'Epifania II,2*).

«Ecce quasi saccum plenum misericordia sua Deus Pater misit in terram; saccum, inquam, in passione concidendum, ut effundatur quod in eo latet pretium nostrum; saccum utique, etsi parvum, sed plenum. Parvulus siquidem datus est nobis, sed in quo habitat omnia plenitudo divinitatis. Postquam enim venit plenitudo temporis, venit et plenitudo divinitatis. Venit in carne, ut vel sic carnalibus exhiberetur, et, apparente humanitate, benignitas agnosceretur. Ubi enim Dei innotescit humanitas, iam benignitas latere non potest» (*Sermó per a l'Epifania II,2*).

Fixeu-vos en l'expressió forta de Bernat: la humanitat de Déu, sagrament de la seva bondat, el preu del nostre rescat, un preu que és satisfet, pagat per la passió de Jesús, l'Home Déu.

En la mort d'un dels deixebles més eminents de sant Bernat, el monjo i abat anglès sant Elred de Rievall (1110-1167), la vida del qual va escriure el qui fou el seu secretari, el monjo Walter Daniel, retrobem aquesta estima per la icona i pel relat de la Passió del Senyor. Heus-ne ací un fragment:

«Un germà llegia la Passió del Senyor, i ell escoltava, ja que no podia articular cap paraula de manera intel·ligible. Ara bé, cada vegada que el relat es referia a la humilitat del Senyor o a la constància dels deixebles, Elred, que, com hem dit, no podia parlar, expressava de forma admirable la seva aprovació i manifestava la joia que li produïa aquesta lectura per mitjà de gestos de la mà i, algunes vegades, amb un moviment dels llavis o per l'esbós d'un somriure tot espiritual. Altres vegades, al contrari, quan, per exemple, Pere nega el Senyor, els jueus l'acusen, Pilat el lliura i els soldats el claven a la creu, plorava i significava amb els dits la crueltat d'aquests fets, i el seu rostre reflectia aleshores una profunda tristesa. [...] Jo em trobava assegut al costat d'Elred i amb les meves mans li aguantava el cap, mentre que la resta es trobaven asseguts una mica apartats. Aleshores li vaig dir en veu baixa, talment que ningú no se'n va adonar: "Pare, gira l'esguard vers la creu, que els teus ulls siguin allà on tens el teu cor". Tot seguit, aixecà les parpelles i adreçà el seu esguard lluminós vers la Imatge de la Veritat pintada sobre la fusta de la creu i digué a Aquell que per nosaltres sofrí la mort sobre la fusta de la creu: "Tu ets el meu Déu i el meu Senyor; tu ets el meu

refugi i el meu salvador; tu ets la meva glòria i la meva esperança per sempre. A les teves mans confio el meu esperit"».

2. L'abraçada de Crist a sant Bernat

Aquesta icona, doncs, la de Crist crucificat abraçant sant Bernat, és com el símbol indicador del canvi de rumb en l'espiritualitat cristiana que s'esdevé en aquest segle XII, i que, amb l'ajut encara de la teologia i de l'espiritualitat monàstica, arrelada en la litúrgia i en la Sagrada Escripura, tendirà a humanitzar-se, i a humanitzar també els qui la viuen, els qui l'encarnen.

Del Pantocràtor de Taüll, encara contemporani, si voleu, i que, fins a un cert punt, pot imposar temor, en tant que es tracta de l'expressió d'un Déu de poder, jutge de la història i del món, passem al Crist Majestat (Batlló, Beget ...). Un Crist que continua sent rei i emperador, però que està clavat a la creu, i que, fins i tot, algunes vegades somriu sota la seva mirada serena. Un Crist humanitzat. I ací arribem a un punt important de la nostra reflexió, d'acord amb la icona que estem contemplant:

La creu com a lloc de trobament entre la Divinitat i la Humanitat, entre Déu i l'Home. La Creu de Jesús ens revela ensems Déu i l'Home, la Humanitat i la Divinitat. És el lloc on s'abracen, on Déu surt a trobar l'home, per això desclava els seus braços de la creu.

Això Bernat ho va explicar bellament en els seus sermons al Càntic dels Càntics (II,3), en comentar-ne el primer verset: «Que em besí amb besos de la seva boca!» (Ct 1,2).

Diu: «El Verb que s'encarna és la boca que besa. La carn que assumeix és la boca que rep la besada. El bes que es forma en els llavis del qui el dona i del qui el rep, és la persona composta de l'un i de l'altre, Jesucrist, l'home mitjancer entre Déu i els homes».

«Sit os osculans, Verbum assumens; osculatum, caro quae assumitur: osculum vero, quod pariter ab osculante et osculato conficitur, persona ipsa scilicet ex utroque compacta, *mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus*».

Jesucrist doncs, és la Besada, l'Abraçada de Déu a la Humanitat.

La iconografia acostuma a plasmar aquesta escena de l'abraçada de Crist a sant Bernat amb la imatge d'un Crist ensangonat, sofrent, que serà el propi sobretot dels segles XIV en endavant. El relat, tanmateix, ens parla, per referir-se a la imatge, de la "maiestas", que desclava els braços per abraçar sant Bernat. És un terme tècnic, certament, per designar la imatge del crucificat distingint-la de la creu. Però alhora remet clarament a la iconografia de l'època: al segle XII, el segle de sant Bernat, el Crist crucificat és representat en forma de majestat, com tantes que coneixem a casa nostra. Un Crist serè, algunes vegades encara viu, amb els ulls oberts, seriós o tal vegada a punt de somriure, hieràtic, amb les seves vestidures reials i la seva corona d'emperador, però també, ensems, molt

humà en la seva serenitat i contenció. La creu, en aquestes representacions, és el tron de la majestat, és el sagrament del Ressuscitat, en la línia més pura de l'evangeli de Joan, que contempla la crucifixió de Jesús com el seu enlairament, com la seva gloriificació.

3. Context litúrgic

Un altre aspecte molt important de l'escena que hem llegit i que contemplem, i que les representacions reals sempre amaguen, és el seu context i ambientació litúrgica. El relat ho mostra ben bé. La creu està no dreta, en una peanya, o clavada a la paret, com la mostren les representacions pictòriques, sinó ajaguda a terra (*super pavimento posita*), segurament recolzada a les grades del presbiteri de l'església, tal com es deixava la creu en la litúrgia del Divendres Sant per a la seva adoració: jo, de petit, encara ho havia vist a la meua parròquia. Evidentment això era molt difícil de representar pictòricament, i és per això que sempre veiem sant Bernat dret o agenollat davant una creu vertical. Però el relat diu que estava prostrat adorant i besant la creu ajaguda sobre el paviment (*super pavimento posita*). Tornarem més endavant sobre aquest *adorar* i *besar*.

Analitzem una mica aquest context litúrgic de l'abraçada de Crist a sant Bernat, també ens prepararà per a la celebració d'aquesta tarda.

L'adoració de la creu en la litúrgia romana arriba una mica tard, fins al segle VIII (700-750) no en tenim cap notícia en els sacramentaris o llibres litúrgics. El seu origen és clarament oriental, concretament cal cercar-lo en la litúrgia de Jerusalem, on aquesta pràctica es va instaurar tot just recuperada la vera creu per santa Helena, al segle IV. L'any passat, en parlar de la pelegrina Egèria, vam comentar precisament aquest aspecte, com trobava a Jerusalem, en el segle V, una litúrgia ben desenvolupada del Divendres Sant ja amb dues parts: al matí (a l'hora tèrcia, les nou) l'adoració de la vera creu, i a la tarda, de l'hora sisena a l'hora novena, la sinaxi didàctica o litúrgia de la Paraula, amb la Passió segons sant Joan com a text central, i unes pregàries finals d'intercessió.

En el cas de la litúrgia romana, durant els primers segles (V, VI, VII), pel que revelen els documents litúrgics, tenim bàsicament, per commemorar la mort del Senyor el Divendres Sant, una litúrgia de la Paraula, una sinaxi didàctica, amb lectures de l'Antic i del Nou Testament, salms, i la lectura de la Passió segons sant Joan. Aquesta litúrgia s'acaba amb unes pregàries solemnes, una vera pregària dels fidels o oració universal, per les necessitats de l'església, del món i de tots els homes. Les úniques pregàries que havien arribat fins a nosaltres fins a la reforma litúrgica del Vaticà II.

És evident, doncs la primacia de la Paraula, del Text, per damunt de la imatge, en la nostra litúrgia i en la nostra espiritualitat, i d'altra banda, en la nostra cultura d'arrels jueves, gregues i romanes. I ho diem avui, que ens trobem, ben al contrari, en una cultura més aviat de la imatge, en detriment de la paraula; una cultura del sentiment i de la sensació, en detriment de la reflexió i la interiorització. Sant Agustí es planyia de trobar-se perdut, fora d'ell mateix,

cercant la veritat en les seves imatges, i d'haver trigat a entrar dintre seu per enlairar-se, amb l'ajut de la raó reflexiva, vers la Veritat.

A aquesta litúrgia de la Paraula per commemorar la mort del Senyor, s'hi afegirà, doncs, a partir del segle VIII, una litúrgia més visual i palpable de la creu, però, i això és molt important, acompanyada d'uns textos cantats que s'inspiren molt directament en la Paraula de Déu. Són els impropis:

I

Poble meu, què t'he fet,
en què t'he entristit? Respon-me!
Jo et vaig treure de la terra d'Egipte,
i tu has preparat una creu
al teu salvador.

Miquees 6,3-4: «Poble meu, què t'he fet, en què t'he afligit? Respon-me! Jo et vaig fer pujar del país d'Egipte, et vaig rescatar de la terra on eres esclau i vaig enviar al teu davant Moisès, Aaron i Maria».

II

Jo et vaig conduir quaranta anys pel desert,
et vaig nodrir amb manà
i et vaig introduir en una terra excel·lent,
i tu has preparat una creu al teu Salvador.

Deuteronomi 8,2: «Recorda't de tot el camí que el Senyor, el teu Déu, t'ha fet recórrer pel desert des de fa quaranta anys»; 8,3: «T'ha alimentat amb el manà» i 8,7: «El Senyor, el teu Déu, et porta a un país fèril».

III

¿Què més havia de fer per tu,
que no hagi fet?
Et vaig plantar com vinya escollida, bellíssima,
i tu te m'has tornat del tot amarga;
m'has donat a beure vinagre en la meva set,
i amb la llança
has obert el costat del teu Salvador.

Isaïes 5,4: «Què més podia fer que no li hagi fet? N'esperava bon raïm; per què surt agre?», Jeremies 2,21: «Jo t'havia plantat amb ceps triats, eres una plantada segura. Com és que has canviat i ara treus brotada borda?» i Salm 68,22: «Quan tinc set, em fan beure vinagre».

A aquests impropis, que antigament cantaven els sacerdots, en tant que imatge del Crist, el poble hi respon amb una confessió trinitària impressionant: el trisagi, d'origen, certament, oriental.

*Sant Déu!
Sant Fort!*

*Sant Immortal!
Tingueu pietat de nosaltres.*

Primer en grec —un record de la litúrgia primitiva de Roma, que era en aquesta llengua, ja que el llatí no s'imposà fins al segle III com a llengua de l'església— i després en llatí, o bé, ara, en català. Això és: aquest Crucificat que contemplem torturat en una creu, és el Déu tres vegades sant, el Déu Trinitat. En el ritu cistercenc antic, mentre es cantaven els impropis, la creu encara estava tapada amb un vel; el sentit, per tant, era encara més fort: el Déu amagat rere el vel de la seva carn, de la humanitat, de la feblesa, és el Déu tres vegades sant.

Per tant, és la Paraula el que ens permet omplir de contingut i de misteri aquest moment fort de la litúrgia del Divendres Sant. No és, doncs, un mer gest piadós o de devoció, sinó una veritable confessió trinitària del Déu amagat, quelcom molt semblant al misteri de la bardissa flamejant que li fou concedit de contemplar a Moisès. La creu és per nosaltres la bardissa encesa on es revela el misteri del Déu amagat que ve per salvar el seu poble, per abraçar la humanitat. Un misteri que parla, perquè Déu, en Jesús, s'ha fet Paraula, però que a la creu parla paradoxalment en el silenci, en la velació, en la foscor.

Hem de pensar, doncs, en aquest context, quan contemplem la icona de l'abraçada de Jesús crucificat a sant Bernat. Aquest trobament profund amb el misteri de Déu, simbolitzat, significat per aquesta abraçada, s'esdevé en l'àmbit de la litúrgia i de la *lectio divina* de l'església.

4. *Affectus* i adoració

Se'ns diu en el relat de l'*Amplexus* de sant Bernat, que aquest es trobava prostrat davant la creu, «quam idem vir beatissimus devotissime adorabat, ac deosculabatur». L'adorava i la besava. Són les dues actituds que suscita en nosaltres la contemplació litúrgica de la Creu il·luminada per la Paraula de Déu: adoració i afecte.

L'adoració, tot i que literalment aquesta paraula vol dir tocar amb la boca, per tant, besar (en llatí boca és *os, oris*), la mateixa arrel de la paraula besar que trobem en el text, *deosculator* o *osculator*, l'adoració, dic, designaria l'actitud interior, la reverència interior amb què acollim el misteri del Crucificat. L'afecte, en canvi, que és l'expressió exterior, amb el bes, acompanya aquesta disposició o moviment interior. És per tant, la mateixa realitat, en el seu doble aspecte, interior i exterior.

Afecte, del llatí «*affectus*» —tots entenem que vol dir, potser no ho sabríem explicar massa bé, però forma part de la nostra experiència humana— és una paraula molt pròpia de l'espiritualitat bernardina i, en general cistercenca. I té molt a veure amb el sentiment i amb l'experiència. El diccionari la defineix aquesta paraula com «una disposició de l'ànima» (dimensió interior), però també com una disposició del cos, fins i tot una malaltia (en català, i en llatí, diem una *afecció*, per referir-nos a una malaltia), un sentiment, també, que seria expressió

d'un moviment apassionat de l'ànima, sempre segons el Gaffiot (diccionari llatí francès).

El diccionari de l'IEC, la defineix així: Sentiment que commou l'ànima, com ara la ira, la compassió, l'odi, l'amor. Amor no sexual per una persona. *Sent molt d'afecte pel seu pare. Sentia un gran afecte pels seus germans. Tenir, portar, demostrar, afecte a algú. Posar afecte a algú. Afecte maternal, fraternal. Acollir amb afecte.* Procés psíquic que proporciona determinades qualitats subjectives en el camp de la consciència i que alhora condiciona el sentit dels impulsos i les reaccions.

Es tracta, doncs, d'un terme profund i fins a un cert punt complex, que qualifica molt bé aquesta nova manera d'apropar-se al misteri de Déu, tan ben representada en la icona que contemplem de l'*Amplexus*, de l'Abrçada de sant Bernat.

Sant Anselm de Canterbury, un teòleg benedictí anterior a sant Bernat, va encunyar aquesta frase famosa: «Credo ut intelligam», crec per a comprendre, referint-se a la fe que cerca de fer-se raonable, entenedora. En aquest nou àmbit, amb sant Bernat i tot el seu entorn monàstic cistercenc, canviàrem una mica la frase: «Credo ut experiam», crec per a experimentar, per a fer una experiència. I l'àmbit de l'experiència és molt proper al de l'amor, al del gust, al de la saviesa. Cosa que no vol pas dir que substituïm senzillament la reflexió per l'experiència.

Déu, per tant, una realitat que ha de ser experimentada, viscuda, incorporada a la pròpia experiència vital. Aquest és el significat profund, arcà, de l'abraçada del Crucificat a sant Bernat. Deixar-se abraçar per ell vol dir deixar que ell informi la nostra vida, experiencialment, i així esdevenim savis. I d'ací, arribem al «Credo ut diligam», al crec per a estimar. Perquè, al capdavant, en sant Bernat, es tracta d'amor.

Davant la Creu, doncs, i el misteri que significa, gairebé no podem desglossar l'adoració de l'afecte. Amb l'adoració volem expressar allò d'absolut i d'inefable que posseeix el misteri de la creu, i amb l'afecte intentem incorporar aquest misteri a l'àmbit de la nostra experiència, de la nostra voluntat i del nostre amor, per tal que, a partir d'ara, la nostra vida quedi tocada i sempre més referenciada per aquest misteri inefable, i siguem capaços també, de convertir tots els actes de la nostra vida en sacrifici amorós, és a dir, en servei als altres.

Completem aquesta visió de l'*affectus*, amb algun text de sant Bernat: aquest, del seu sermó II per a Septuagèsima, fa referència precisament a la mort del Senyor crucificat, prefigurat per Adam:

«El Senyor envià un son profund a Adam. Se n'envià igualment un a ell mateix esdevingut un altre Adam; però hi ha una gran diferència entre aquests dos sons. En efecte, el d'Adam hauria estat produït per l'èxtasi de la contemplació, mentre que el de Crist neix d'un sentiment (*affectu*) de compassió, talment que hom pot ben dir que fou la Veritat el que procurà un son al primer Adam, mentre

que és la Caritat el que envià el seu al segon, amb el benentès que el Senyor és alhora Veritat i Caritat» (*Sermó per a Septuagèsima II,1*).

«Immisit Dominus soporem in Adam. Immisit et in seipsum, factus nimirum secundus Adam: sed est distantia forte non parva. Ille enim soporatus videtur prae excessu contemplationis; Christus miserationis affectu: ut in illum soporem immiserit Veritas, in hunc charitas, cum utraque sit Dominus» (*Sermó per a Septuagèsima II,1*).

Ens movem doncs, en el camp semàntic de l'amor i de la veritat. El Senyor és veritat i és caritat. La veritat ateny la nostra intel·ligència, la caritat la nostra experiència, l'afecte. Dues dimensions que hem de complementar, tal com es complementen en Jesucrist.

Aquest altre, del sermó I per al Dimecres de Cendra, comentant la unció del Fill per part del Pare:

«Aquest és el meu Fill, el meu estimat, en qui m'he complagut. D'aquestes paraules se'n desprèn tot un perfum d'unció espiritual. El Pare ha ungit el seu Fill, preferint-lo a tots els qui tenen part en la seva glòria, ja que es complau en ell molt més que en tots els altres, atès que l'estima amb un *afecte diví*, desconegut per a tota altra creatura. El Pare, dic jo, ha ungit el seu Fill preferint-lo a tots els qui comparteixen la seva glòria, i ha acumulat damunt d'ell tots els seus Crismes de bondat, de mansuetud i de dolcesa, l'ha omplert abundantment de les entranyes de la seva misericòrdia i de la seva pietat» (*In capite ieiunii I,3*).

«Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Haec plane spiritalis unguenti fragrantia est. Unxit Pater Filium prae participibus suis, in quo prae ceteris singulariter complacet sibi. Pater enim diligit Filium, affectu utique divino, et inexperto omni creaturae. Unxit, inquam, Pater Filium prae participibus suis, accumulans super eum universa charismata benignitatis, mansuetudinis, et suavitatis, abundantius eum replens visceribus misericordiae et miserationis» (*In capite ieiunii I,3*).

És un text preciós. Aquí l'afecte designa l'amor, únic, del Pare pel Fill, que es concreta, es vessa, es comunica, per mitjà d'aquesta unció, és a dir, de l'Esperit, ja que l'Esperit Sant és la Unció del Pare i del Fill, l'Amor del Pare i del Fill.

6. Amplexus: l'abraçada del Pare i el Fill

D'això es tracta precisament, de l'abraçada del Pare i del Fill, de la unció del Fill per part del Pare, de la seva dilecció, de la seva preferència per aquell, que malgrat tot, «és el més bell de tots els homes», com canta el salm 44.

Arribem ací, al cim de la nostra reflexió. Intentarem explicar-ho amb l'ajuda d'un gran teòleg, el suís Hans Urs von Balthasar (1905-1988), fent recurs a la seva Teodramàtica, "el darrer acte" de la seva colossal teologia. No és fàcil, explicar això.

En el si de la Trinitat, el Pare, en engendrar el Fill, crea al mateix temps la distància necessària, aquell espai de llibertat, que fa possible que el Fill, que és de la mateixa naturalesa que el Pare, sigui alhora una Persona divina (la segona, el Verb que s'encarna) diferent de la del Pare: sense distància, sense llibertat, no hi podria haver amor. Paradoxalment aquesta distància, aquesta *soledat* (amb un mot de santa Elisabet de la Trinitat), és l'Esperit, l'Amor, la tercera persona de la Trinitat. Aquesta distància entre el Pare i el Fill fa possible, en el mateix espai de llibertat, d'amor, de donació, de comunicació intratrinitàries, l'encarnació del Verb, l'assumpció per part de Déu de la nostra realitat humana: el Verb s'encarna per obediència al Pare però al mateix temps en absoluta llibertat i gratuïtat. Aquesta distància entre el Pare i el Fill arriba al seu punt àlgid en la seva davallada als inferns: és de l'infern de la mort de Jesús que brolla el seu crit d'abandó a punt de morir a la Creu: «Déu meu, Déu meu, perquè m'has abandonat» (Mt 27,46), que fa possible l'altre crit: «Pare, a les teves mans confio el meu esperit» (Lc 23,46). És a dir, el màxim distanciament entre el Pare i el Fill, que és la mort de Jesús, és també el màxim apropament, l'abraçada del Pare i el Fill, i fa possible que en brolli l'Esperit com a font de vida, un Esperit que el Fill, ja ressuscitat, retorna al Pare, i que, ensems, vessa damunt tota la humanitat representada per la Dona i el Deixeble estimat als peus de la creu. És en aquest moment de la mort de Jesús que la Santa Trinitat com a Història divina d'amor es clava com una falca en la Història humana obrint-la a un nou Futur. Per això Joan acaba així el drama de la Creu: «Quan Jesús hagué pres el vinagre, va dir: "Tot s'ha complert." Llavors inclinà el cap i va lliurar l'esperit» (Jn 19,30).

Els evangelis sinòptics, en el relat de la passió, consignen tots tres un detall que podria fer referència a aquesta teologia del distanciament: en produir-se la mort de Jesús, el vel del temple, que tancava el Sant dels Sants, s'esquinçà (Mc 15,38; Mt 27,51; Lc 23,45). És com un símbol de l'esquinçament de la Santa Trinitat que fa possible el desbordament cap enfora de l'Esperit de vida. Sant Bernat apuntava una mica al mateix amb la imatge del sac esquinçat en la passió de Crist. El vel és la humanitat de Crist, i és aquest vel el que s'esquinça a causa d'aquest distanciament entre el Pare i el Fill, revelant la intimitat de la vida trinitària.

Diu von Balthasar: «Es tracta de demostrar que l'abandó del Fill per Déu durant la passió fou un mode de la seva vinculació amb el Pare en l'Esperit Sant, tal com la seva mort va ser un mode de la seva vitalitat, i el seu sofriment un mode de la seva benaurança (...) En la passió hom es troba en l'obscuritat del Fill, però al mateix temps en la llum del Pare, ja que l'obscuritat del Fill consisteix en el fet que la seva llum està *consignada* en el Pare. Durant l'enfosquiment per l'abandó de Déu, la certesa de l'herència estava *dipositada* dins de la filiació (aquesta relació intratrinitària), com un regal, disposada a ser repartida entre els homes» (Urs von Balthasar, *Teodramàtica. El último acto*, pg. 255), precisament, com deia sant Bernat, en esquinçar-se, per la passió, pel distanciament, el sac de la misericòrdia de Déu.

És en la creu, doncs, on es resol aquest «afecte diví», de què parlava sant Bernat, la unció del Pare envers el Fill, una unció d'amor preferent, absolut, total.

I és així que des de la Creu, el Fill, deixant-se abraçar pel Pare, pot abraçar també tota la Humanitat per ungir-la amb el seu Esperit, per a fer-la participar d'aquesta predilecció, d'aquest *affectus* etern del Pare.

La humanitat, representada en la nostra icona per Bernat, és l'ovella perduda que finalment, Jesús es carrega a les espatlles —la creu— per menar-la vers la cleda del Pare, vers l'amor, la tendresa, la compassió, l'afecte del Pare. Al salteri hi ha un salm, el més llarg de tots, el 118, que és una meditació de la Llei amorosa i exigent de Déu, que repartim cada dia en la pregària del migdia, a l'hora menor, que acaba així, després de repassar les meravelles d'aquesta Llei exigent i amorosa: «M'havia esgarriat com una ovella perduda: vine a buscar el teu servent, que jo no oblidó els teus manaments» (Sl 119,176).

Això és el que ha fet Jesús, venir-nos a buscar, senzillament, per retornar-nos a l'abraçada del Pare: «[El fill] se n'anà a trobar el seu pare. Encara era lluny, que el seu pare el veié i es commogué, corregué a tirar-se-li al coll i el besà» (Lluc 15,20).

Voldria cloure encara, aquesta part, amb les paraules de l'elevació a la Trinitat de santa Elisabet de la Trinitat: «Oh els meus Tres, el meu tot, la meva felicitat, *solitud* infinita, immensitat on em perdo, em lliuro a vós com una presa. Sepul-teu-vos en mi perquè jo em sepulti en vós, tot esperant d'anar a contemplar en la vostra llum l'abisme de les vostres grandeses».

7. Al·leluia. M'he retrobat amb vós

Acabarem amb un cant. Voldria que l'escoltéssiu, i que marxéssim amb aquest cant a dintre. És el cant del diumenge de Pasqua, l'introït de la missa del dia. Diu així:

Resurrexi, et adhuc tecum sum, alleluia.
Posuisti super me manum tuam, alleluia.
Mirabilis facta est scientia tua, alleluia.

He ressuscitat, m'he retrobat amb vós, al·leluia.
No m'heu deixat de la vostra mà, al·leluia.
És admirable la vostra saviesa, al·leluia, al·leluia.

Parlàvem de distància, d'abandó. La resurrecció, que floreix ja a la Creu en l'abraçada de Crist a Bernat, en l'abraçada de Crist a tu i a mi, a tota la humanitat, esclata en el retrobament del Pare i el Fill, el Pare que, malgrat la distància de la creu, no ha deixat mai el Fill de la seva mà, perquè, en paraules de von Balthasar, «tot el tresor de la filiació es trobava consignat (guardat) en el Pare», ja que Crist, tot i el distanciament de l'encarnació i de la passió, no havia deixat d'estar mai amb el Pare, girat cap al Pare, al si del Pare, com canta Joan en el seu Pròleg: «In principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum (*pros ton theón*) et Deus erat Verbum» (Jn 1,1).

Aquest cant del Diumenge de Pasqua i els seus versets el manllevem del salm 138, «Heu penetrat els meus secrets, Déu meu, i em coneixeu», que canta misteriosament el misteri de la consignació de la filiació de Jesús en el Pare durant el distanciament i l'abandó de la Passió: «si baixava als inferns, us hi trobo», diu el salm. Si voleu un text per a meditar, avui, o demà, podríeu prendre aquest salm, el 138 (139).

És un cant serè, escrit en el mode quart, perquè la joia de Pasqua no pot ser una joia d'esclats, ni de triomfalismes, ans una joia íntima, profunda, transparent, la joia de la retrobada del Pare i del Fill, en l'abraçada del Sant Esperit.

Al capdavant l'al·leluia pasqual en llavis de Jesús és una confessió serena i joiosa de la saviesa del Pare, del seu misteri d'amor entranyable, aquell misteri que sempre està més enllà dels nostres llindars i que, malgrat tot, ens atreu i ens abraça per la força del sagrament pasqual dibuixat avui pel signe de la Creu.

Lluís Solà
Poblet, 19 abril 2019